

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniæ Agrippinæ, 1707

Dubium. I. Quid sit lex sive præceptum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42634

&c. R. Ad satisfaciendum phantasiæ, Confessarius bis vel ter patienter audiat, tum semel pro semper admoneat, ut se sufficienter cognosci statumque animæ intelligi credat, neque opus esse pluribus se explicare: si non acquiescat, permittat ad tempus agere, quod vult, donec illam superbiam, quâ se Confessario præfert, & pertinaciam, quâ iudicio proprio inficit, discat deponere, discet autem, advertens se quotidie magis & magis implicari atque torqueri: quod si nec tandem ita sapiat, habeat pro incurabili, & sustineat eum cum patientia, quandoque enim vult Deus tales permanere. Pro scrupulosis aliis, v. g. circa orationes vocales, horas Canonicas, Missam legendam vel audiendam, dabuntur suis locis regulæ, quando de illis materiis agetur.

TRACTATUS II.

562

*De Regula externa Actuum humanorum,
sive Lege.*

CAPUT I.

De natura & obligatione Legis in genere.

DUBIUM I.

Quid sit Lex sive præceptum.

Espondeo Lex & Præceptum, prout hic
indistinctè accipitur, est recta agendo-
rum, aut omittendorum ratio. Interim
cùm à Superiore non communitati, sed
alicui tantùm, aut aliquibus in particulari aliquid
præcipitur, non appellatur Lex, sed Præceptum tan-

569
562
570
579
582
587

V 2

tùm,

“tùm, *Suar. Laym. Bon. T. 2. d. 1. q. 1. p. 1. n. 3.*

“Unde resolves,

“I. Ad Legem seu Præceptum quis tenetur, non
“ad Consilium, cùm hoc tantùm dirigat, illud etiam
“obliget. *Ibid.*

“II. Cùm iniqua lex est & contra rationem, non
“obligat, quia deficit à rectitudine. *Ibid.*

559
999.
“III. Cùm dubium est de justitia, teneris lege, quia
“legislator possidet jus præcipiendi; idemque regi-
“tur altiore consilio, ac potest habere rationes sub-
“ditis occultas. Addit *Suarez*, etiam obligare, li-
“cèt contra justitiam legis sint rationes probabiles,
“quia aliàs nimia daretur licentia legibus non pa-
“rendi, cùm vix possint esse tam justæ, quin aliqua
“apparens ratio dubitationem movere possit, *Suar.*
“*l. 1. c. 9. Bon. p. 7. n. 1.*

“IV. Leges & sententiæ latæ à tyrannis obligant,
“si ii pacificè regna possideant, & à Republica tole-
“rentur. Nec obstat, quòd sententia Judicis illegi-
“timi dicatur esse nulla: id enim verum est de sen-
“tentia, prout est præcisè à Tyranno; non autem
“prout est à voluntate saltem interpretativa & im-
“plicita Reipublicæ, quæ dum tyrannum, & Judices
“ab eo constitutos repellere nequit, tacitè confert
“iis potestatem gubernandi, eorumque leges & acta
“ratificat, *Less. l. 2. c. 29. d. 9. Salas d. 10. f. 3.*
“*num. 14.*

377
578.
“V. Non tenetur quis ad legem, nisi promulgata
“sit, sive denuntiata, *D. Tho. 1. 2. q. 90 a. 4. Laym.*
“*l. 1. t. 4. c. 2. Molina, Salas, Suarez, & alii com-*
“*muniter.*

A D D E N D A.

562 Q. 77. Quis habeat potestatem condendi leges
“vel ferendi præcepta. R.

§. I.

§. I. Potestas condendi leges est penes solam potestatem publicam, illamque habent, 1. Papa immediate à Christo pro tota Ecclesia, ita ut possit obligare etiam invitos, quia constat Petro concessam esse potestatem supremam, & non constat esse limitatam ad acceptationem subditorum, à quibus etiam non est illa potestas: 2. Concilium Generale, etiam pro tota Ecclesia, sed accedente confirmatione Papæ: 3. Nuntius Apostolicus pro sua Provincia: 4. Episcopus pro sua Diocesi; nec opus est, ut sit consecratus, dummodo sit confirmatus: Archiepiscopi, Patriarchæ & Primates habent pro sua tantum Diocesi, uti alii Episcopi, & non pro toto Archiepiscopatu, nisi cum consensu Provincialium Episcoporum: 5. Capitulum Cathedrale sede vacante pro tota Diocesi. 6. Prælati habentes jurisdictionem quasi Episcopalem pro locis sibi subjectis: 7. Abbates, Abbatissæ & Præfectæ Monialium, Superioresque similes independentes, pro suis Monasteriis. 8. Resp. libera pro suis membris & ditionibus. 9. Imperator pro toto imperio, per se loquendo, nisi ipse sibi potestatem restrinxerit: 10. Reges & Principes pro suis regnis & ditionibus. 11. Fœmina quoque, si sit regni hæres; cujus maritus sine ipsius consensu leges ferre non poterit. Videri possunt hæc omnia fufius ex Auctoribus, Juribus & ratione deducta apud *Castrop.* d. I. pu. 22. & 23. Et ratio horum est, quia hi omnes habent jurisdictionem, ergo potestatem gubernandi, ergo etiam potestatem ferendi leges: potest etiam videri *Illf. tr. I. d. 2. à n. 13.*

§. II. Qui possunt condere leges, à potiori possunt ferre præcepta; neque tantum illi, sed etiam quivis alius etiam privatus Superior, uti pater respectu filii, circa materiam directioni suæ subjectam.

564 Q. 78. Quomodo differant lex, præceptum, mandatum, regula, norma, permissio. R.

§. I. Lex definitur à S. Tb 1. 2. q. 90. a. 4. O. Or- dinatio quadam rationis ad bonum commune ab eo, qui curam habet communitatis, promulgata: & à Suar. hic c. 12 n. 5. præceptum commune, iustum, stabile, sufficienter promulgatum; omnis enim lex est præceptum, quamvis non omne præceptum sit lex.

565 §. II. Præceptum & mandatum significant idem: per hoc autem differt præceptum à lege, I. quòd lex feratur à persona publica, pro communitate, & in bonum communitatis; præceptum autem possit ferri à persona privata ad privatam, v. g. à Domino ad servum, in bonum etiam privatam Domini, vel servi, vel cujuscumque alterius. 2. Quòd lex, per se loquendo, sit stabilis & perpetua, neque desinat etiam mortuo legislatore, nam cum feratur communitati, quæ non emoritur, & in bonum communitatis, quod semper necessarium est, nisi desinat aut mutetur materia legis, exigit esse perpetua, ut latè explicat Suar. c. 6. & 10. E contra præceptum communiter exspirat morte mandantis, uti dicitur n. 816. & 876.

566 §. III. Dixi, communiter, nam mandatum non exspirat morte mandantis, I. si sit ad pias causas, uti si quis mandarit dari eleemosynas, secundum dicenda l. 3. p. 2. n. 688. 2. Si sit favorabile doti Matrimoniali vel alicui Scholastico: 3. Si mandatarius jubebatur exequi post mortem, aut ante vel saltem post mortem: 4. Si res non sit amplius integra, id est, si executio mandati sit incepta; habetque locum in judiciis, & extenditur ad donationes & promulgationes nomine alterius faciendas: 5. Etiam si res sit adhuc integra, si executio alicujus gratiæ sit mandata in

in favorem alicujus, & non relicta ipsius arbitrio, uti n. 816. dicitur. 6. Si per potestatem legislativam specialiter ei tribuatur stabilitas, qualem in Societate JESU habent præcepta Superiorum, uti declaratur in Congreg. VII. Can. X. & Decreto LXVII. vide dicenda n. 876.

§. IV. Lex & præceptum hoc habent commune, 567. quòd inducant obligationem ad hoc ponendum vel omittendum, quòd pro objecto habent, sunt enim vinculum morale, quo subditus attinetur ad aliquid, ideoque sunt à Superiore ut tali, uti pluribus explicat *Suar. c. 8. & 14.* Convenitque etiam hoc legi permittenti, quæ saltem alios obligat, ne permissum impediatur aut ideo puniant, uti rectè *Suarez c. 15. n. 12.*

§. V. Regula & norma idem significant: per 568. hoc autem differt regula à lege & præcepto, quòd de se non inducat obligationem, nam consilium est regula agendorum, nec tamen obligat, hinc omnis lex & præceptum est regula, sed non omnis regula est lex aut præceptum; omnis tamen regula strictè dicta intendit positionem actûs, cujus est regula, uti etiam lex & præceptum.

§. VI. Permissio est facultas ponendi vel omit- 569. tendi aliquid: differt à lege, præcepto & regula, quòd non semper intendat vel approbet hoc, quòd permittitur, Deus enim physicè permittit peccatum, neque tamen intendit vel approbat: deinde etiam à lege & præcepto differt, quòd non obliget subjectum, cui fit permissio, sed tantum alios, ne impediatur, vel ne ideo puniant.

Q. 79. Quid sit consuetudo, & an quandoque 570. vim legis habeat. R.

§. I. Consuetudo facti, est repetitio actuum sine obligatione, uti consuetudo orandi ante mensam. Consuetudo juris, ab *Isidoro & Can. 5. dist. 1.* definitur,

nitur, *Ius quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex: quia enim, uti ait S. Th. 1. 2. q. 97. a. 3. per exteriores actus multiplicatos interior voluntatis motus & rationis conceptus efficacissimè declaratur, hinc quando aliquid multoties fit, videtur ex deliberato rationis iudicio provenire, & sic consuetudo reipsa fit lex communitatis approbantis actus repetitos populi, & inde imponentis obligationem ad actus ejusmodi postea ponendos. Et cap. 8. de consuetudine dicitur, quòd sit optima legum interpret.*

571

§. II. Ut consuetudo contra jus clarum sit justa, *Luca de benef. d. 30. n. 16. dicit debere esse saltem 40. annorum: si fit præter jus, sufficient decem, tum enim potius est observantia interpretativa juris antehac dubii, jam clari: & universim ut vim legis obtineat, debet esse continuata saltem per decem annos, & secundum Jus Canonicum, c. fin. de consuet. habere has tres condiciones, 1. Ut sit rationalis, id est, de re honesta & non perniciosa. 2. Ut ille, qui potestatem legislativam habet, consentiat in eam: tum autem censetur consentire, quando sciens, non tantum permittit, sed etiam approbat saltem tacitè. 3. Ut fuerit inchoata aut saltem continuata cum voluntate inducendi obligationem, nam in facultativis seu liberis non præscribitur per consuetudinem, Luca d. 58. n. 7. Colligitur autem, quòd fuerit voluntas inducendi obligationem, si constanter & cum non levibus incommodis observetur; si omnes pii pessimè sentiant de non observante eam, uti fieret, si quis in diebus Rogationum non abstineret à carnibus; si Auctores communiter dicant, aut Superiores supponant obligare, ideoque puniant transgressores ita Gobat: Quid autem censendum sit in dubio, dicitur n. 592. & videri potest *Illf. t. I. d. 2. à n. 65. & Leurr. p. 2. q. 707.**

§. III.

§. III. Consuetudo habet vim, non tantum interpretandi, sed etiam abrogandi legem, uti habetur §. penult. Instit. de jur. natur. & L., de quibus. 33. in fin., ff. de Legibus: etiam generalem, si consuetudo sit generalis, specialem verò, si consuetudo sit specialis, *Glos. in cit. §. penult. L. Venditor, ff. communia prædiorum*, probantque pluribus *Suar. c. 17. & seqq. Lessius de just. l. 2. c. 6. d. 14.*: quòd intelligi debet tantum de lege humana, non autem divina vel naturali, §. *sed naturalia*, Instit. de jure naturæ. Ratio est, quia lex naturæ est necessaria & in se indispensabilis; Deus autem, quia in suis legibus non ita communicat nobiscum, quod semel posuit, stabiliter vult; è contrà homines videntes communitatem contravenire suæ legi, censentur potius velle carere bono particulari per suam legem intento, quàm exponere tot transgressionibus, etiam contra Deum. Quòd si lex aliqua improbet etiam omnem consequentem consuetudinem, nulla valebit consuetudinis præscriptio, nisi circumstantiæ ita varientur, ut nihilominus censeatur Superior consentire, *Illf. n. 71.*, qui d. 3. n. 8. rectè notat, id, quod per consuetudinem est introductum, non venire in odiosis nomine privilegii, hinc non revocari revocatis privilegiis.

§. IV. Consuetudo non extenditur de loco ad locum, nec de persona ad personam, nec de casu ad casum, uti rectè *Luca d. 29. n. 23. & d. 30. n. 12.* Nec vim habet ex actibus ex metu vel vi frequentatis, aut etiam ex errore, quòd esset lex, uti rectè *Illf. d. 2. n. 67.*

Q. 80. *An declarationes Cardinalium, Regula Cancellaria, decisiones Rota habeant vim legis. R.* 574

§. I. *Salas & alii undecim apud Dianam p. 1. tr. 10. R. 29.* absolutè dicunt declarationes Cardinali-

um habere vim legis, quia hi decernunt tanquam potestatem habentes à Papa; docentque *Garcias, Lambert. Farin. Barb. Piaces. Fagn. & alii teste Gob.* in Exp. tr. 3. n. 604. ejusmodi declarationes datas pro casibus singularibus debere extendi ad omnes similes, quia similitum est similis ratio & causa, foretque infinitum pro singulis casibus singulas velle declarationes. E contra *Ledesm. Bonac. Pontius* aliique cum *Sanch.* de matrim. l. 8 d. 2. n. 10. & *Loth.* tr. 2. a. 10. *Delbene* de Imm. Eccl. c. 14. d. 5. f. 2. Item alii apud *Dianam* p. 11. tr. 2. R. 42. negant habere vim legis, quia quamvis Cardinales illi potestatem à Papa habeant, non ideo habent ejus infallibilitatem vel auctoritatem. Sed videtur distinguendum, si enim declarationes illas Papa examinarit, approbarit & promulgari fecerit, habent vim legis, quia re ipsa censendæ sunt immediatè exire à Papa, ut colligitur ex *Carden.* in 2. crisi d. I. n. 98. & seqq., & diximus n. 215. & seqq., putantque aliqui cum *Gob.* contra alios, non requiri aliam promulgationem, nisi famam publicam & certam à principio authentico derivatam: *Engels* tamen & *Hurt.* apud *dianam* suprà rectè requirunt sequentes condiciones, 1. Ut à Papa sint approbatæ, 2. Ut sint à Præfecto congregationis. sigillo munitæ, rite subscriptæ & communicatæ: 3. Ut purè declarent & non extendant se ultra significationem verborum 4. Ut sint publicè notæ. Quod si factæ sint à solis Cardinalibus Papâ specialiter non consulto nec mandante, quamvis magnæ sint auctoritatis, tamen probabilius est non habere vim legis, tum enim tantùm videntur esse doctrinales; multò minùs obligant, si non sint authenticè subsignatæ à Congregatione, vel non munitæ sigillo, vel non rite communicatæ; vide dicta n. 218. & seqq. Item *Dianam* in summa, V. *declarationes Cardinalium, Fagnanum*

Vide n. 215.

gnanum in I. Decret. Cap. *quoniam*, de Constit. à n.

6. *Delbene* suprà.

§. II. *Lesius* in Auct. V. *beneficium* cas. 3. docet 575
Regulas Cancellariæ Romanæ tantum esse pro di-
rectione illius Curia, & non obligare alibi, cum non
sint promulgatæ: ex quo inferunt *Valer. & Diana*
R. 43., si Episcopus intra 20. dies ante mortem do-
narit inter vivos, quamvis donatio illa per Regulas
Cancellariæ & in foro externo præsumatur facta
mortis causâ in fraudem Cameræ Apostolicæ, tamen
esse validam, & illum, cui donatum erit, posse tace-
re; idem videntur tenere *Decius, Mandos.* & alii, sed
rectè contradicunt *Sarn. Gomes. Az. Chok. Leur* p.
2. q. 540. & p. 3. q. 337. n. 3., praxis enim probat te-
nere ubique, saltem illas regulas, quarum materia est
communis & non restricta ad Romanam curiam.

§. III. *Luca* de benef. d. 29. n. 25. rectè docet 576
decisiones Rotæ Romanæ non posse semper esse re-
gulam pro faciendis alibi similibus decisionibus, vi-
dendum enim est, an prodierint utrâque parte suffi-
cienter informante, an non fuerint sæpe revocatæ vel
limitatæ &c.; & quia ad hoc non attenditur, notat
d. 91. n. 9. sæpe secundum illas dari resolutiones ma-
lè fundatas: & universaliter docet *Lexana* apud *Gob.*
n. 609. decisiones Rotaes esse minoris auctoritatis
quàm declarationes Cardinalium etiam non appro-
batas à Papa; & reipsa quandoque prodeunt con-
trariæ invicem.

Q. 81. *An peccet, qui agit contra legem nec-* 577
dum debite promulgatam. R. Negativè, & patet ex
dictis n. 274., hinc si *Cajus* interfuerit Senatui, in
quo lex, v. g. de non emendo vino Gallico, hodie est
scripta & approbata, cras autem erat promulganda,
licet per negligentiam promulgatio in aliud tempus
differatur contra expressum mandatum Senatûs, ta-
men

men non peccat contra legem illam interim emens talia vina, uti rectè resolvit *Burgh cent. 1. Cas. 6.*

578 Q. 82. *Qualis promulgatio requiratur ad legem. R.*

§. I. Ad civilem, si feratur pro una provincia, sufficit promulgatio in primaria urbe vel loco; si feratur pro pluribus provinciis, communiter promulgari debet in primaria urbe singularum provinciarum: & si sit lex Cæsarea, non obligat ante duos menses à promulgatione completos, uti habet communis ex Authent., *Ut facta nova Const. §. Sancimus.*

579 §. II. Leges Pontificiæ, si Romæ sint promulgatæ, hoc ipso, per se loquendo, obligant totum orbem Ecclesiæ subjectum, uti docent communiter Canonistæ, item *Suar. l. 4. c. 15. Vasq Avers. Castrop. & alii cum Carden. in 1. crisi d. 9. c. 20. a. 12.*, qui dicit esse certum, licet contradicant *Mol. Becan. Laym. & alii* tum Theologi tum etiam Canonistæ apud *Du Bois* ad prop. 28. ab *Alex. VII.* damnatam, qui volunt etiam Pontificias tum tantum obligare, quando sunt promulgatæ in singulis provinciis & prius post duos menses, uti leges aliæ, sed *Contrà* est, nam ex natura rei plus non requiritur ad legem, quam esse positam & promulgatam, tumque venisse in cognitionem subditi: quod etiam valet de aliis legibus civilibus, exceptis Cæsareis, quia jus Cæsareum specialiter circa suas aliter disposuit, non autem alii Principes vel Magistratus; unde multò magis cum potestas legislativa Pontificis sit immediatè à Christo, neque subdit dispositioni hominum, uti potestas aliorum Superiorum civilium, si Pontifex velit legem Romæ promulgatam obligare, uti re ipsa vult, hoc ipso obligabit omnes Ecclesiæ subjectos: quod etiam inde colligitur, nam *Alex. VII.* in propositione

riore

zione 8. 9. 37. 38. damnata, refert se ad Decreta non promulgata in singulis provinciis, & tamen satis declarat peccare eos, qui illis contraveniunt.

Dixi, per se loquendo, nam Papa quandoque disponit aliter; & ita disposuit circa legem irritantem Matrimonium clandestinum, latam in *Trid. Sess. 24.* in Decreto de Reform. c. 1., hæc enim non habet vim obligandi, nisi post 30. dies à promulgatione facta in Parochia: deinde rectè notat *Suar. l. 3. c. 17.* legem, quamvis Romæ competente loco promulgatam, non statim obligare quocumque loco distante, sed requiri tempus, quo notitia ejus ordinario modo ad eum deferri potuerit: ut tamen obligare incipiat, non est opus singulis, sed satis est plerisque esse notificatam, cum enim feratur communitati, hæc primò obligari debet, & tum singuli, in quantum sunt pars communitatis, uti rectè *Ill. t. 1. d. 2. n. 3.*

§. III. Leges irritantes contractum non habent 580 vim, nisi promulgentur in singulis provinciis, uti habetur Cap. *si in adiutorium*, dist. 10. & c. 1. *de novi operis nunciatione*: si tamen ita promulgatae sint, vim habent, etiamsi ignorentur à contractantibus, jura enim præsumunt sciri, quæ publicata sunt debitè, & alioqui quisque posset prætere ignorantiam.

§. IV. Declarationes legum non indigent pro- 581 mulgatione, quia leges ejusmodi sunt promulgatae, & tantùm aperitur sensus, qui ab initio inerat tali legi: Idem pluribus ostendit *Fagn. in l. p. l. 1. decret. De constit. c. Quoniam*.

Q. 83. *Si lex præcipiat aliquid pro certo tempore, vel connotet determinatum tempus, quomodo illud tempus intelligi debeat. R.* 582

§. I. Quæstio habet locum in variis materiis, 583
V. g.

v. g. in jejunio à 12. noctis pro communione ; in abstinentia à carnibus & lectione horarum à 12. ad 12. noctis ; in obligatione jejunandi ab anno 21. completo ; in obligatione non suscipiendi Subdiaconatum, nisi anno 22. inchoato &c. : putant autem *Caram.* in Reg. n. 1328. & *Pasq.* de jejun. decis. 158. & 159. tale tempus intelligi posse, *præter propter*, ideoque circa illud dari parvitatem materiæ, & consequenter etiam si quis opus præceptum faceret extra tempus præscriptum, dummodo non absit longè, non peccaturum mortaliter, uti si quis unico quadrante post 12. sequentis noctis oraret Completorium pro hac die ; si in jejunio secundâ vice comedas mediâ horâ ante 12. noctis ; si die Jovis inceperis cœnam in carnibus ante mediam noctem, & continues infra horam post mediam noctem ; in his similibus casibus dicunt peccari tantùm venialiter, quia, cum parum absit, censeri potest tempus ita vicinum spectare ad antecedentem vel consequentem diem.

583 §. II. Illæ sententiæ videntur mihi esse improbabiles, unde tenendum tanquam certum, quòd tempus per ejusmodi præcepta statutum vel connotatum, numerari debeat, non præter propter, sed de momento ad momentum, ita *Diana* p. 7. tr. II. R. 15. *Tamb.* in decal. l. 4. c. 4. §. 4. n. 94. alique omnes communissimè cum *Carden.* in 1. crisi d. 27. n. 33. & d. 36. n. 55. *Probatur* I. nam alioqui, si tenearis, v. g. ponere opus ante 12, poteris ponere uno quadrante post 12. nam Tò, præter propter, significat, circiter, plus minus, & secundùm *Adversarios* admittit saltem unum quadrantem ante vel post: vel ergo hunc quadrantem sumis ad momentum, vel iterum ad præter propter; si ad momentum, idem debebas dicere de hora 12, est enim eadem ratio, cum

momene

momentum sequentis quadrantis sit æquè parum discernibile, ac momentum prioris quadrantis completis 12; si sumis, præter propter, ergo iterum addere poteris quadrantem, & redibit idem argumentum, ac extensio temporis in infinitum. 2. Nunquam dici poterit, quando v. g. incipiat obligatio die jejunii non comedendi carnes, nam non incipiet uno quadrante ante 12. prioris noctis, tum enim adhuc licitè comedebam carnes; imò & die sequente licitè communicarem tanquam jejunos; nec incipiet quadrante post 12, quia aliàs, si post 12 ante hunc quadrantem auditum comedèrem carnes, non frangerem jejunium, quod est contra sensum communem omnium. *Conf.* nam commune omnium aut ferè omnium judicium facit certitudinem naturalem, sed omnium judicium est, excepto fortè solo *Caram.* & *Pasq.*, quòd si quis paulò post mediam noctem comedat carnes, frangat jejunium, nec maneat jejunos pro communione; & idem est de similibus casibus, ergo. *Minor* est certa, si interrogentur homines singuli: *Maj.* etiam patet ex dictis n. 182., & declaratur hoc exemplo, si enim pondus aliquod adæquetur libræ secundùm stateras communiter receptas in populo, moraliter certum est, quòd sit libra, licèt non adæquetur stateræ cuidam singulari hominis privati, quia præsumi debet hæc errare, ergo. 3. Certum est legem obligantem ad horas Canonicas intra diem, non obligare ad minus, quàm ad 12 usque; & obligantem ad jejunium, non obligare ad plus, quàm ad eandem 12 noctis, ergo malè dicis obligare ad 12 præter propter, hoc enim significat, plus vel minus. 4. Si ejusmodi præcepta obligant ad tempus, præter propter, ergo nequidem venialiter peccabit, qui parum ultra tempus differet vel anticipabit, quia illa extensio temporis continebitur in ipsa lege: hoc autem

tem

tem non concedunt Adversarii, dicentes esse parvitatem materiæ, & per hoc peccari venialiter, ergo. Videri potest *Carden.* in disp. citatis, qui d. 27. n. 80. sic habet, *Pasq. vir valde doctus, de re Theologica optimè meritis, nescio quo fato in tr. de jejunio exorbitaverit.... fortasse eum tractatum junior scripsit.... nam in cæteris, quæ scripsit fortè senior, sibi dissimillimus est.*

584 §. III. Hoc tempus non debet attendi de momento ad momentum mathematicè, quia momenta mathematica non sunt à nobis cognoscibilia, cum nesciamus quænam puncta temporis imaginarii sol aut cœli nunc attigerint, sed attendi debet de momento ad momentum Ecclesiasticè; id est, sicuti ex voluntate vel consuetudine Ecclesiæ designatur per calendaria approbata, vel per horologia communiter bene regulata: *Probat*ur 1. si enim non debeat attendi, præter propter, ergo ad momentum; si non ad momentum mathematicè, restat, quòd Ecclesiasticè, & ad eum finem admittit Ecclesia calendaria & horologia, ut illis actiones nostræ quoad tempus observandum dirigantur. 2. Non poteramus aliter scire, quando actio fieri deberet, vel obligatio urgeret, nisi Ecclesia voluisset nos ita gubernari. 3. Hæc est consuetudo Ecclesiæ, ut attendatur ad ejusmodi calendaria & horologia, consuetudo autem est optima legum interpret. 4. Calendaria & horologia ista nunquam deviant à tempore Ecclesiastico, sed non licet discedere à tempore Ecclesiastico, illud enim observari vult Ecclesia, ergo nec ab ejusmodi calendaris vel horologiis.

585 §. IV. Ubi servatur vetus Calendarium, Ecclesia permittit, ut fideles se illi accommodent, uti constat ex usu piorum & doctorum hominum; ubi autem receptum est novum, secundum illud est
proce;

procedendum : & hic valet illud, *si fueris Roma, Romano vivito more; si fueris alibi, vivito sicut ibi.*

§. V. Si alicubi unicum sit horologium, com- 586
muniter bene regulatum, illo standum est: si autem
sint plura, stari potest singulis, quia singula sunt ve-
luti Auctor bonus faciens probabilitatem: si tamen
in uno horologio sit audita 12 & non in altero, ma-
net obligatio orandi, quia lex certa orandi est in
possessione, & excusatio ob præteritam: est dubia:
è contrà si tum adhuc biberis aut comederis, poteris
cras communicare, quia libertas tua est in possessio-
ne, & prohibitio dubia. Denique si sis in loco, ubi
nullum est horologium, & nescias, an sit tempus
mediæ noctis necne, si adsint probabiles conjecturæ
pro vel contra, hæc habent vim horologii; si tales con-
jecturæ absint, manet dubium, in quo utendum erit
communibus regulis. Vide dicenda l. 4. à n. 485. 486p

Q. 84. Si lex vel præceptum non determinet tem- 587
pus, quandoam impleri debeat R. Ubi dies non
apponitur, nec determinatur tempus, censendum est
obligationem esse pro præsentis, seu primo quoque
tempore, quo commodè impleri poterit, uti constat
ex Reg. 14. ff. de Reg. juris: nisi aliud colligatur ex
circumstantiis, quia aliàs posset quis semper in futu-
rum usque ad mortem suam differre impletionem,
& sic eludere legem vel præceptum: videri potest *du*
Bois, ad propos. ab Alex. VII. damnatas c. II. a 5,
ubi fufius id probat ex jure & ratione.

Q. 85. Si nova lex emanet, an firmet præterita. 588
R. Si emanet per viam declarationis, respicit & fir-
mat etiam præterita, uti rectè *Luce* de benef. d. 29.
n. 20. quia tantùm manifestat, quod antecederet
erat jam constitutum: è contrà si emanet per modum
dispositionis, tantùm respicit futura, eisque robur
affert, non autem præteritis.

X

Q. 86.

589 Q. 86. *Quid dicendum sit in variis dubiis circa leges. R. seqq.*

§. I. In dubio, an lex sit vel non sit, præsumi potest non esse, quia possessio est pro libertate, uti dictum est à n. 272.

590 §. II. In dubio, an sit promulgata, docet *Dicaſt.* de cens. d. 7. n. 39. præsumi debere, quòd non, quia promulgatio est aliquid facti, quòd non præsumitur, sed probari debet, consequenter lex non obligabit, quia dubitatur de essentia legis, vel saltem de conditione essentialiter prærequisita ad ejus obligationem, uti dictum est n. 274. & 577., ergo libertas videtur manere in possessione contra illam; Advertendum tamen est, si aliquando fuerit usu recepta, præsumendum esse, quòd præcesserit promulgatio sufficiens, potestque etiam prudenter aliquid facti præsumi, si nempe positum sit aliquid, cui ordinariè ejusmodi factum adjungi debet, uti legibus ordinariè solet adjungi sufficiens promulgatio, hinc dici solet, quòd *ex communiter contingentibus sit prudens præsumptio: hinc Reg. 45. de Reg. Juris in 6. ait, inspiciamus in obscuris, quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consuevit.*

V: n: 90

591 §. III. In dubio, an lex sit usu recepta necne, *Bonac. Sanch.* & alii dicunt præsumi debere, quòd sit recepta, tum quia de lege constat, ergo pro ea est possessio, tum quia debuit usu recipi, ergo præsumendum est id factum, maximè cum id plerumque fieri consueverit: è contrà *Az. Salas, Dicaſt.* n. 38. negant, quia quando dubitatur de receptione, dubitatur de eo, an lex unquam obligaverit necne, ergo non lex, sed potiùs libertas est in possessione: videtur tamen esse distinguendum, nam si sit talis lex, ad cujus obligationem legislator prærequirit acceptationem populi, uti sæpe fit in legibus civilibus, probabilior esse

esse videtur secunda sententia; si autem non indigeat acceptatione populi, uti non indigent leges Ecclesiasticæ, prima videtur præferenda, quia ante illam receptionem habet lex totam vim suam obligandi: videri potest *Moya* t. 6. d. 1. q. 1. n. 14. 15.

§. IV. In dubio, an consuetudo sit inducta, ex devotione, an ex animo se obligandi, putant *Az. & Regm.* præsumendum esse, quòd sit inducta ex animo se obligandi, ideoque obliget, si cæteræ conditiones adsint, de quibus dictum n. 571. E contra *Diana* p. 1. tr. 10. R. 30. *Pasq.* de Sacrif. q. 351. n. 5. aliique multi cum *Suar.* hic l. 7. c. 15. n. 13. probabiliùs dicunt præsumendum esse, quòd sit inducta ex devotione tantùm, sicque non obliget sub peccato, quia libertas est in possessione, neque aliquis præsumitur sibi voluisse onus imponere, nisi de eo certò constet: *Ulf.* t. 1. d. 2. n. 67. consentit, nisi aliud colligeretur ex communi hominum sensu vel ex objecti gravitate & necessitate, aut speciali utilitate: hinc rectè notat *Carden.* in 1. crisi d. 23. c. 5. a. 4. & seqq. quòd in consuetudinibus universalibus Ecclesiæ sit vis obligandi, quæ licet non oriatur ex intentione se obligandi, quam habuerint fideles, tamen oriatur à traditione præcepti, quamvis fortè defuerit intentio se obligandi.

§. V. In dubio, an legem ferens sit legitimus superior, v. g. an legitimè sit electus necne, *Sanch.* in Decal. l. 6. c. 3. n. 7. dicit subditum teneri obedire, quia superior habet possessionem probabilem jurisdictionis, cui potest insistere, donec probetur non habere, ergo jus ipsius est in possessione: è contra *Mendo* in Stat. d. 13. n. 236. aliique docent non teneri, quia cum dubitetur, an sit Superior, nulla est certa possessio pro jure præcipiendi, de illa enim possessione dubitatur, eamque negat subditus, ergo hujus libertas

libertas non est de certa sua possessione dejecta. *Ovied.* de consc. contr. 3. pu. 5. probabilis sic distinguit, si Superior habeat possessionem sui officii, v. g. si acceperit claves, sigillum aut alia signa officii, subditus tenebitur obedire, quia jam est possessio pro Superioritate; è contrà si nullam nequidem officii possessionem acceperit, subditus poterit non obedire ob rationem antè datam.

594 §. VI. In dubio, an Superior potestatem habeat hoc imperandi; aut an hoc, quod imperat, potestatem ipsius excedat, *Diana* p. 9. tr. 9. R. 45. *Ovied.* n. 59. alique apud *Mendo* q. I. §. 4. defendunt ut probabile, subditum non teneri obedire, sed *Sanct.* suprà latè ostendit oppositum, ac sequitur ex dictis à n. 432., est enim possessio pro absoluta potestate Superioris ad imperandum omne objectum, nisi certum sit hoc vel illud esse supra ejus potestatem, non est autem hic & nunc certum sed tantum dubium, uti supponitur, ergo.

595 §. VII. In dubio de justitia legis, aliqui apud *Dianam* suprà & cum *Dicast.* de cens d. 1. n. 353. dicunt probabile esse, quòd subditus non teneatur obedire, quia jus Superioris nunquam fuit in possessione ad imperandum aliquid iniquum vel illicitum, sed *Ovied.* n. 61. dicit oppositum sibi esse certum, quando enim probabile est actionem aliquam esse hic & nunc justam & licitam, certum est talem actionem posse, & consequenter debere poni à subdito, uti probatum est à n. 432., cum Superior sit in possessione imperandi omne id, quod judicat justum & licitum, ergo. Quòd si tam Superior quàm subditus dubitent, an res præcepta sit licita, peccat tam Superior præcipiendo, quàm subditus obediendo, quia operantur cum dubio pratico, & specialiter ideo non tenetur obedire subditus, quia scit Superiorem non habere

habere potestatem imperandi, quando ipsemet dubitat, an licite imperare possit, *Luga* in Resp. mor. l. 3. d. 19. n. 6. Vide dicenda l. 4. à n. 159.

§. VIII. In dubio, an lex contineat præceptum, 596
an tantum consilium aut exhortationem, dicendum est posterius, uti notant *Sanch.* & alii: similiter in dubio, an lex obliget sub mortali an sub veniali tantum, tenendum est obligare sub veniali tantum, quia libertas est in possessione, & *in obscuris minimum est sequendum*, Reg. 30. de Reg. Juris in 6. Item Reg. 56. ff. de Reg. Juris, *semper in dubiis benigniora præferenda sunt*: idem dicitur Reg. 192. & aliis locis n. 826. referendis, probatque fuse *Gobat* in Quin. t. 1. à n. 75. leges omnes humanas, itemque divinas esse benignè interpretandas; hinc sententiam nostram tenent *Nav.* in man. c. 23. n. 50. *Sanch.* in Dec. l. 1. c. 4. *Dian.* p. 1. t. 10. R. 25. contra *Laym.* & alios apud eundem *Dianam*: ostendemus autem l. 6. prudentis esse in quæstione circa peccata mortalia potius benignas quam rigidiores sententias sequi.

§. IX. In dubio, an lex sit abrogata vel an in ea 597
sit dispensatum, tenent Auctores communiter cum *Dicast.* d. 7. n. 44. quod obliget, quia est antecedens possessio certa pro ipsa, ejusque obligatione.

§. X. In dubio, an adsit vel non adsit causa suffi- 598
cienter excusans à lege, *Salas* putat non esse obligationem, si lex sit molesta, quia favendum est libertati, quantum possumus, quod *Dicast.* n. 47. dicit non esse improbable, tum enim dubitatur, an lex unquam fuerit imposita pro tali casu & circumstantia; sed alii oppositum tenent, quia non potest favori libertati, quando est possessio legis contra eam, certum autem est legem universaliter esse positam, & dubitatur, an hic casus eximatur, ergo qui vult se liberare à lege, debet probare hunc casum eximi, ita *Sanch.*

c. 10. n. 34. & de matr. l. 2. d. 41. n. 37. *Dicas.* n. 43. *Sporer* n. 79 aliique passim. Quid censendum sit in dubio, an lex egeat dispensatione, dicitur n. 818.

599 Q. 87. *Quid dicendum sit in dubio vel in probabilitate, quod legem impleverim, R.*

§. I. Si negativè dubitem, id est, si non habeam grave motivum & prudentem rationem judicandi, quòd satisfecerim, adhuc teneor, quia tum lex manet in certa possessione contra meam libertatem, & debito certo non satisfit per solutionem incertam.

600 §. II. Si dubium sit positivum, sive, si habeam grave motivum & prudentem rationem judicandi, quòd legi satisfecerim, probabile est, me non amplius teneri, ita absolutè tenent *Carden.* in 1. crisi d. 60. c. 4. & *Illf.* t. 5. n. 150. *Ratio* est, quia si probabile sit, me jam antè satisfecisse, non potest esse certum, quòd adhuc obliger, sed probabile est me satisfecisse, ergo *Min.* supponitur. *Major* autem *prob.*, nam contra certitudinem non datur probabilitas, & ubi una pars est probabilis, opposita non potest esse certa, uti evidens est, & demonstrat *Carden.* d. 4. n. 6., si autem probabile sit me jam antè satisfecisse, probabile est me non amplius obligari, ergo si probabile sit me jam antè satisfecisse, non potest esse certum me adhuc obligari. *Ratio* à priori est, quia lex incerta non obligat, sed si sit probabile me legi satisfecisse, lex iterum satisfaciendi est incerta, ergo me non obligat. *Min.* patet ex dictis: *Major* etiam probata est n. 271. nam certæ possessioni libertatis non debet præjudicare vinculum incertum, sed eo ipso, quòd est incertum, non est vinculum libertatis. Vide dicenda n. 877.

601 §. III. *Objicies* 1. Lex v. g. confitendi mortale, item lex non contrahendi matrimonium in gradu prohibito, sunt certæ, ergo contra eas non potest prævalere

valere probabilitas de confessione facta vel de dispensatione valida. *R.* Ergo non potest prævalere probabilitas, pro circumstantiis, in quibus certitudo illarum legum est, c, in quibus non est nec unquam fuit, n. cōseq. Leges illæ sunt absolutæ, & manent certæ, ideoque obligant, quamdiu deest motivum probabile judicandi, quòd illis satisfeceris, si autem hoc adsit, leges illæ pro his circumstantiis nunquam fuerunt certæ aut in possessione, sed pro his circumstantiis nostra libertas semper fuit in possessione, uti dictum est n. 660.

Inst. 1. Probabilitas impletionis superveniens non potest tollere certitudinem antecedentem obligationis, quam lex habuit, ergo. *prob antec.*, certò possidens agrum ex probabili titulo, non potest ejici possessione propter supervenientem probabilitatem juris pro altero, ergo similiter hìc. *R. n. antec.*, ad *prob. n. cōseq.*, in posteriore casu probabilitas superveniens nihil tollit de certitudine possessionis, neque etiam elidit probabilem illius titulum; è contrà in priore fit lex dubia, ergo non manet certa ejus possessio.

Inst. 2. Contra certitudinem nulla est probabilitas, ergo contra certitudinem legis non potest supervenire probabilitas adimpletionis. *R.* Contra certitudinem, quæ permanet, sive, in sensu composito certitudinis pro obligatione, non potest supervenire probabilitas adimpletionis, c, contra certitudinem, quæ fuit, & in sensu diviso illius, n, patet enim, quòd sententia, quæ hæctenus apud sapientes fuit certa, possit fieri incerta, & ob motivum inventum possit oppositæ supervenire probabilitas; idem autem est de lege, cujus obligatio erat certa, quamdiu non inveniebatur probabilis ejus adimpletio, hac autem adimpletione inventâ definit obligatio legis esse certa.

602

Inst. 3 Si certus sim me debuisse Petro 100, quamvis mihi probabile sit, quod solverim, tamen si id certo non probem, attinebor à Judice, ut solvam, licet forte per accidens bis solvam; ergo similiter hic, quia forum internum debet conformari externo, ubi non est certum, quod externum nitatur errore vel præsumptione falsâ. *R.* si antec. sit verum, de quo in l. 3 p. 2. n. 452. & 571., ideo est, quod mea probabilis solutio nihil tollat de jure certo, quod antecederet habuit Petrus, hinc dato antec. negabo conseq. E contra si mea probabilis solutio reddat jus Petri incertum, jam pro me erit certa possessio libertatis & pecuniæ meæ, cui non præjudicabit jus incertum Petri, hinc negabo antec.; & sic est in nostro casu, nam adimpletio probabilis reddit legem in his circumstantiis incertam, ergo facit cessare illius obligationem.

603

Obji. 2. Possessio libertatis certa non tollitur per legem incertam, ergo possessio legis certa non tollitur per libertatem incertam, sed ubi adimpletio legis est tantum probabilis, libertas est tantum incerta, ergo. *R.* n. I. seq., lex incerta nihil tollit de ratione libertatis, cum lex incerta reipsa non sit lex nec ullo modo obliget, è contra ubi adimpletio legis est probabilis, tollitur aliquid, quod est de ratione legis hic & nunc obligantis, nempe applicatio & notitia sufficiens obligationis illius.

An lex obliget cum periculo peccandi formaliter: item an lex obliget etiam ad evitandum periculum transgrediendi se, dicitur l. 5. à n. 252.

604

DUBIUM II.

Quotplex sit præceptum?

R. Espondeo. Præceptum dividitur I. universaliter, in Affirmativum & Negativum. Illud est,